

Dr. sc. Bruno Moslavac*

KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA POSLOVNE TAJNE

Skriveni podaci karakteristični za poduzetnike zaštićeni su parcijalno u kaznenom pravu i ne naslanjaju se na građanskopravnu zaštitu poslovne tajne. Kazneno djelo odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne gospodarsko je kazneno djelo, ali je inicijativa za traženje kaznenopravne zaštite u cijelosti prepuštena slobodnoj volji nositelja poslovne tajne.

U radu je korištena deskriptivna analiza i statistička metoda radi utvrđenja ključnih elementa bića kaznenog djela i postotka odbačenih kaznenih prijava te eksplikativna analiza za pojašnjenje modaliteta i stadija izvršenja djela radi utvrđenja ustraju li oštećenici na kaznenom postupku te prijavljuju li pokušaj kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne.

Rezultati istraživanja pokazuju da oštećenici ne pretjeruju s procjenom tržišne ili objektivne vrijednosti poslovne tajne koja je postala objektom kaznenog djela i da dominantno kaznene prijave podnose za temeljni oblik kaznenog djela. Također, počinitelje prijavljuju isključivo zbog dovršenog djela i relativno često povlačenjem prijedloga za kazneni progon onemogućavaju pravomoćno okončanje kaznenog postupka, koji u cijelosti ovisi o njihovom stavu.

Zaključno, kazneno djelo odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne ne participira sa značajnijim udjelom u ukupnom broju gospodarskih kaznenih djela i zbog toga što oštećenici nerijetko odustaju od prvotno iniciranog kaznenog postupka radi zaštite povrijeđene poslovne tajne, nije neophodna istovremena kaznenopravna zaštita uz građanskopravnu.

Ključne riječi: paralelna zaštita, poslovna tajna, dovršeno djelo, nositelj poslovne tajne, naknada štete

* Bruno Moslavac, zamjenik općinskog državnog odvjetnika u Općinskom državnom odvjetništvu u Virovitici, Kazneni odjel. Ovaj rad izrađen je sukladno odredbi čl. 101. st. 1. Zakona o državnom odvjetništvu (Narodne novine 67/18). Svi stavovi i mišljenja izneseni u radu isključivo su stavovi i mišljenja autora i ni na koji način ne predstavljaju stavove i mišljenja pravosuđnog tijela u kojem je autor zaposlen niti to jesu.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Javnosti nepoznate činjenice, nerijetko krucijalne za poslovanje odgovarajućeg trgovačkog subjekta, iz raznoraznih pobuda mogu biti odane konkurenciji. Mehanizmi građanskopravne zaštite povrijeđenih prava i interesa u pravilu su dostatni za naknadu štete, ali pojavljuju se i kaznene prijave oštećenika zbog odavanja poslovne tajne. Do sada nije istraženo je li kažnjavanje odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne drugim zainteresiranim takmacima u okviru tržišne utakmice kriminalno-politički opravdano.

Cilj je provedenog istraživanja utvrditi statističkom metodom kombiniranom s metodom uzorka inzistiraju li oštećenici na primjeni kaznene represije zbog povrede poslovne tajne, dok je specifičan cilj zaključiti je li potrebno posebno kazneno djelo ili građanskopravna zaštita zadovoljava.

Hipoteza br. 1: Osnovni motiv traženja kaznenopravne zaštite zbog odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne zapravo je naknada štete.

Hipoteza br. 2: Oštećenici nisu odveć zainteresirani za kazneni progon za osnovni oblik kaznenog djela, koji u cijelosti ovisi o njihovoj inicijativi.

Deskriptivnom analizom sudskih presuda i statističkom metodom prikupljeni su podaci o praktičnoj primjeni tog kaznenog djela, postotku odbačenih kaznenih prijava, izrečenim kaznama počiniteljima, dok su eksplikativnom analizom pojašnjeni stadiji kaznenog djela radi otkrivanja pojavnih oblika djela i trenutka prestanka inzistiranja oštećenika na provođenju kaznenog postupka.

Istraživanjem je obuhvaćen uzorak svih punoljetnih počinitelja protiv kojih je pokrenut kazneni progon ili kazneni postupak na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2018., uz sigurnost < 0.95 i apsolutnu granicu pogreške ($\pm 5\%$).

Proučavana su jedinica pojedinačni odrasli počinitelji procesuirani zbog otkrivanja poslovne tajne.

Sprječavanjem zlouporaba u okviru tržišne utakmice osiguravaju se jednaki uvjeti poslovanja za sve poduzetnike, regulira se sloboda natjecanja i štiti razvoj gospodarstva. Intelektualno vlasništvo obuhvaća, između ostaloga, pravo industrijskog vlasništva, koje sadržajno obuhvaća zaštitu izuma patentom, zaštitu žiga (robnog, trgovačkog ili uslužnog znaka koji se koristi u prometu roba i usluga), zaštitu industrijskog dizajna, zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla i usluge itd.,¹ što nesumnjivo obuhvaća i poslovnu tajnu te upućuje na zaključak o potencijalnom uvrštavanju predmetnog kaznenog djela u navedenu izdvojeno zaštićenu skupinu.

¹ Pavlović, Šime, Komentar Kaznenog zakona, Libertin naklada, Rijeka, 2015, str. 1206-1207.

2. KRATAK POVIJESNI PREGLED KAZNENOPRAVNE ZAŠTITE POSLOVNE TAJNE U HRVATSKOJ

Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske (NN 25/77, 9/91; dalje u tekstu: KZSRH) propisivao je kazneno djelo „izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne“ u čl. 108., a radnja osnovnog oblika djela bila je suštinski identična današnjoj inkriminaciji. Podaci su morali biti proglašeni poslovnom tajnom isključivo zakonom. Odavanje takvih podataka uvijek je predstavljalo kazneno djelo, dok je odavanje drugih podataka bilo kazneno djelo samo ako je izazvalo ili je moglo izazvati teže štetne posljedice za organizaciju udruženog rada. Počinitelj je najčešće bila osoba koja je za poslovnu tajnu saznala pri radu za neku radnu organizaciju. S obzirom na zastupljen inozemni moment (čl. 108. st. 3. KZSRH), djelo se uspoređivalo sa (saveznim) kaznenim djelom špijunaže iz čl. 128. KZSFRJ. Razlikovni kriterij bio je karakter podataka: povjerljivi ekonomski podaci značajni za vanjsku sigurnost države kvalificirali su djelo kao akt špijunaže. Počinitelj je ostvarivao kvalificirani oblik djela iz čl. 108. st. 3. KZSRH i ukoliko je primio mito za odavanje ili pribavljanje podataka koji su bili proglašeni poslovnom tajnom. KZSRH u čl. 108. st. 4. normirao je i nehajni oblik djela, kažnjiv zatvorom do tri godine.² Krivični zakon Republike Hrvatske (NN 32/93 – pročišćeni tekst, 38/93 – ispr., 28/96; dalje u tekstu: KZRH) propisivao je kazneno (krivično) djelo „izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne“ u čl. 104. Djela iz čl. 104. st. 1. KZRH i čl. 104. st. 2. KZRH u osnovi su se razlikovala prema karakteru poslovne tajne jer se radilo o (1) podacima koji su na temelju zakona proglašeni tajnom, odnosno (2) podacima koji su propisom nadležnog državnog tijela ili odlukom nadležnog tijela upravljanja poduzeća (formalno) proglašeni poslovnom tajnom. Djela su se pojavljivala kao „izdavanje“ tajne ili njezino neovlašteno pribavljanje. U čl. 104. st. 3. KZRH bili su propisani kvalificirani oblici djela, dok je u st. 4. bila normirana odgovornost za nehajne oblike djela. Poslovna se tajna štitila iz razloga konkurentnih prednosti, posebno na temelju rezultata istraživačkog i konstruktorskog rada. Radnja izvršenja djela bila je neovlašteno priopćavanje, predaja ili na drugi način činjenje drugom pristupačnim podataka koji su poslovna tajna ili neposredno pribavljanje takvih podataka. Počinitelji su mogli biti radnici, kontrolni organi, zastupnici, dok je pribavljanje tajne mogao izvršiti bilo tko. Djelo iz čl. 104. st. 1. KZRH bilo je konstruirano kao delikt apstraktnog ugrožavanja, koji se iscrpljuje u samoj radnji, dok je ono iz čl. 104. st. 2. KZRH bilo definirano kao kazneno djelo konkretnog ugrožavanja, odno-

² Vouk, Valentin (ur.), Krivični zakon Republike Hrvatske, XIII. prošireno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1992, str. 139-140.

sno povrede.³ „Izdavanje“ poslovne tajne bilo je označeno kao kazneno djelo i u čl. 295. KZ/97. „U vremenu sa svojstvima slobodne tržišne utakmice ovim se kaznenim djelom napada pošteno tržišno natjecanje i načelo lojalne utakmice. Prilikom trgovačkog i sveukupnog gospodarskog poslovanja moguće je pro-uzrokovanje velike štete zbog nepostojanja ili nedovoljno razvijene poslovne aktivnosti u svezi s prikupljanjem, obradom i analizom javno dostupnih podataka (engl. *business intelligence*). Skupni zaštitni objekt ovoga kaznenog djela je sigurnost poslovanja. Zaštitni objekt je obveza određene osobe na čuvanje tajne. Objekt napada je poslovna tajna, a gramatički objekt su konkretni podaci sa svojstvima poslovne tajne. Kazneno djelo je dovršeno kad su podaci koji su poslovna tajna priopćeni, predani ili na drugi način učinjeni dostupnim nepozvanoj osobi ili su neovlašteno pribavljeni radi predaje nepozvanoj osobi.“⁴ Uz korekciju naziva kaznenog djela⁵ djelo je preuzeto prilikom donošenja novog kaznenog zakona.⁶

3. BIĆE KAZNENOG DJELA ODAVANJA I NEOVLAŠTENOG PRIBAVLJANJA POSLOVNE TAJNE

Kazneno je djelo *delicta communia* budući da ga može počiniti svatko, bilo koja osoba, što je ujedno i obilježje većeg broja kaznenih djela normiranih u hrvatskom zakonodavstvu.

³ Bačić, Franjo, Šeparović, Zvonimir, Krivično pravo: posebni dio, Peto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1997, str. 285-287.

⁴ Bačić, Franjo, Pavlović, Šime, Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004, str. 1031-1033.

⁵ Konačni prijedlog Kaznenog zakona, Zagreb, listopad 2011., str. 239.

⁶ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19; dalje u tekstu: KZ). „Ovo kazneno djelo pokriva i kazneno djelo iz članka 629. Zakona o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09). S obzirom na to da čl. 629. Zakona o trgovačkim društvima propisuje kao privilegirane oblike ovog kaznenog djela neovlašteno otkrivanje poslovne tajne društva koju je počinitelj saznao kao član uprave, nadzornog odbora ili kao likvidator društva, kao revizor ili kao pomoćnik revizora, a ne postoje razlozi za blaže kažnjavanje navedenih osoba, dapače, njihovo svojstvo bi sud mogao uzeti i kao otegotnu okolnost. Brisana je odredba čl. 89. st. 15. KZ/97 kojim je definirana poslovna tajna s obzirom na to da je ona definirana Zakonom o zaštiti tajnosti podataka (NN 108/96), koji je ostao na snazi u tom dijelu prema odredbi čl. 34. Zakona o tajnosti podataka. Prema tom zakonu poslovna su tajna „podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese.“ S obzirom na to da nehajno odavanje poslovne tajne ne sadrži dovoljnu kriminalnu količinu da bi predstavljalo kazneno djelo, valjalo je odustati od kažnjavanja za nehaj kao što je to predviđao čl. 295. st. 3. KZ/97.“ *Ibid.*

Protupravnost je posebno naglašena u biću djela odrednicom o neovlaštenom priopćavanju, predavanju ili davanju na drugi način pristupa podacima koji čine sadržaj poslovne tajne, odnosno pribavljanju takvih podataka s namjerom predaje neovlaštenoj osobi.

Radnja počinjenja djela naznačena je kao a) prenošenje informacija o sadržaju poslovne tajne, priopćavanje; b) predavanje drugoj osobi podataka koji čine poslovnu tajnu, c) izvršavanje neke druge radnje kako bi se druga osoba mogla poslužiti podacima poslovne tajne i d) nabavljanje podataka o poslovnoj tajni s nakanom predaje neovlaštenoj osobi. Kod oba oblika kaznenog djela, osnovnog i kvalificiranog, radnja počinjenja istovjetna je i u svakoj je prilici krajnji cilj učiniti podatke pristupačnim osobi izvan kruga povjerljivih osoba koje znaju za predmetnu tajnu. Za ostvarenje radnje kaznenog djela svaki se put zahtijeva određeno činjenje, kojim se krši posebna norma.

Počinitelj postupa s namjerom, svjestan da se radi o informacijama koje su tajne, imaju određenu vrijednost i odgovarajuće su zaštićene s ciljem očuvanja upravo tih osobina. Kod kvalificiranog oblika djela iz čl. 262. st. 2. u vezi sa st. 1. istoga članka KZ-a počinitelj stremi pribavljanju znatne imovinske koristi od odavanja ili neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne ili nanošenju znatne štete oštećeniku čiju tajnu neovlašteno otkriva.

U odnosu na druga, slična kaznena djela odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne opisom se djelomično ili u značajnoj mjeri preklapa s nekoliko kaznenih djela, npr. s kaznenim djelom neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne iz čl. 145. st. 1. KZ-a. Radnja tog djela sastoji se u neovlaštenom otkrivanju podatka o osobnom ili obiteljskom životu, što je teško podvesti pod pojam poslovne tajne⁷ uvažavajući definiciju iz posebnog propisa. „Zaštitni objekt ovog djela je pravo građana na tajnost podataka o osobnom i obiteljskom životu, tj. pravo na privatnost.“⁸ Riječ je dakle o osobnom zaštićenom pravnom dobru. Idealni stjecaj postoji kad počinitelj jednom radnjom počini više kaznenih djela. Može biti istovrstan ili homogen (njem. *gleichartige Idealkonkurrenz*) i

⁷ U presudi OsRi broj: K-209/17-2 od 10. travnja 2017. odavanje sadržaja operacijskog protokola podvedeno je pod poslovnu tajnu, što je pogrešno jer takva informacija nema tržišnu, komercijalnu vrijednost. S druge strane počinitelj navedenog kaznenog djela imao je posebna svojstva tražena za počinitelja kaznenog djela neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne. Sadržaj podatka (da je obavljen pobačaj) koji je neovlašteno otkriven drugoj osobi posve sigurno predstavlja profesionalnu tajnu i predstavlja informaciju iz osobnog i/ili obiteljskog života individualno određene osobe.

⁸ Munivrana Vajda, Maja, Kaznena djela protiv privatnosti, u: Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Roksandić Vidlička, Sunčana, Kazneno pravo: posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, str. 176.

raznovrstan ili heterogen (njem. *ungleichartige Idealkonkurrenz*).⁹ Nije nužno da jednom radnjom budu ostvarena sva obilježja dva ili više kaznenih djela, dovoljan je i djelomični identitet radnje počinjenja.¹⁰ Radnja počinjenja kaznenog djela zlouporabe povlaštenih informacija¹¹ iz čl. 259. st. 1. t. 2. KZ-a praktično je identična s kaznenim djelom odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne, ali je zaštićeno (materijalno)pravno dobro različito. Kod materijalnih zaštićenih pravnih dobara ne postoji idealni stjecaj kaznenih djela, već samo jedno djelo jer je u pitanju samo veća kvantiteta neprava.¹² Budući da je riječ o materijalnom pravnom dobru, ne bi trebao biti moguć idealni stjecaj kaznenog djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a i kaznenog djela iz čl. 259. st. 1. t. 2. KZ-a, dok navedene zapreke nema prilikom konkurencije kaznenog djela neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne i kaznenog djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a. Količina neprava veća je u slučaju neovlaštenog manipuliranja poslovnim taj-

⁹ Roxin, Claus, *Strafrecht Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat*, Verlag C. H. Beck, München, 2003, str. 797.

¹⁰ *Ibid.*, str. 281. Horvatić Željko, Derenčinović, Davor, Cvitanović, Leo, *Kazneno pravo, Opći dio 2: kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017, str. 180-181.

¹¹ Povlaštene informacije obuhvaćaju sljedeće vrste informacija: (a) informacije precizne naravi koje nisu objavljene i koje se izravno ili neizravno odnose na jednog ili više izdavatelja ili na jedan ili više financijskih instrumenata te koje bi, kad bi bile objavljene, vjerojatno imale značajan utjecaj na cijene tih financijskih instrumenata ili na cijene povezanih izvedenih financijskih instrumenata; (b) u odnosu na izvedenice na robu informacije precizne naravi koje nisu objavljene i koje se izravno ili neizravno odnose na jednu ili više tih izvedenica ili se izravno odnose na povezani promptni ugovor za robu i koje bi, kad bi bile objavljene, vjerojatno imale značajan učinak na cijene takvih izvedenica ili povezanih promptnih ugovora za robu i kada je riječ o informacijama za koje se razumno očekuje da će biti objavljene ili koje se moraju objaviti u skladu s pravnim ili regulatornim odredbama na razini Unije ili nacionalnoj razini, pravilima tržišta, ugovorima, praksama ili običajima na relevantnim tržištima robnih izvedenica ili promptnim tržištima; (c) u vezi s emisijskim jedinicama ili proizvodima na dražbi koji se na njima temelje informacije precizne naravi koje nisu objavljene i koje se izravno ili neizravno odnose na jedan ili više financijskih instrumenata te koje bi, kad bi bile objavljene, vjerojatno imale značajan utjecaj na cijene takvih instrumenata ili na cijene povezanih izvedenih financijskih instrumenata; L 173/24 Službeni list Europske unije 12. 6. 2014. HR (d) za osobe zadužene za izvršavanje naloga koji se odnose na financijske instrumente one također znače informacije koje je prenio klijent i koje se odnose na naloge klijenta u izvršavanju u vezi s financijskim instrumentima, koje su precizne naravi, izravno se ili neizravno odnose na jednog ili više izdavatelja ili na jedan ili više financijskih instrumenata i koje bi, kad bi bile objavljene, vjerojatno imale značajan utjecaj na cijene tih financijskih instrumenata, cijene povezanih promptnih ugovora za robu ili na cijene povezanih izvedenih financijskih instrumenata (čl. 7. st. 1. Uredbe (EU) br. 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta (Uredba o zlouporabi tržišta) te stavljanju izvan snage Direktive 2003/6/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i direktiva Komisije 2003/124/EZ, 2003/125/EZ i 2004/72/EZ, Službeni list Europske unije L 173/1 od 12. 6. 2014.).

¹² Horvatić, Derenčinović, Cvitanović, *op. cit.* (bilj. 10), str. 181.

nom jer zlouporabe povlaštenih informacija predstavljaju uglavnom prekršaje u svezi sa zluporabom tržišta kapitala¹³ i podaci sami za sebe nemaju nikakvu ekonomsku vrijednost. Preklapanje bića kaznenog djela vidljivo je i u odnosu na odavanje službene tajne (čl. 300. KZ-a), koje je k tome i opće kazneno djelo. Moguć je stjecaj kaznenih djela iz iste Glave (u ovom slučaju XXIV.) KZ-a,¹⁴ što potvrđuje i sudska praksa,¹⁵ tako da se treba prikloniti tom stavu i tumačiti da je praktično moguće da počinitelj jednom radnjom istovremeno počinu više kaznenih djela ukoliko podaci koji su predmet neovlaštenog manipuliranja predstavljaju različite vrste tajni.¹⁶

3.1. Pojam poslovne tajne

Kazneno pravo normira zlouporabe poslovne tajne, ali ne daje definiciju samog pojma. Nužno je stoga konzultirati druge grane prava i propise radi pojmovnog određenja poslovne tajne kao predmeta kaznenopravne zaštite. Trgovačka tajna (njem. *Geschäftsgeheimnis*¹⁷), često nazivana i poslovnom tajnom (njem. *Betriebsgeheimnis*), jest informacija koja nije općepoznata ili svima dostupna u relevantnim krugovima i zbog toga ima određenu ekonomsku vrijednost, vlasnik ju je zaštitio u razumnoj mjeri (npr. sklapanjem ugovora o povjerljivosti, tehničkim mjerama zaštite i dr.) i za njenu zaštitu postoji legitiman interes (npr. popis kupaca, proces proizvodnje).¹⁸

Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti neobjavljenih informacija s tržišnom vrijednosti¹⁹ (NN 30/18; dalje u tekstu: ZZNOTV) hrvatsko pravo u zakon-

¹³ Arg. iz čl. 712.-716. Zakona o tržištu kapitala (NN 65/18, 17/20).

¹⁴ Roksandić Vidlička, str. 350 i 372. Usp. i Glavina, Dominik; Dragičević Prtenjača, Marta: Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IX, 1/2018, str. 175-208.

¹⁵ ŽsSt broj: Kž-651/15 od 4. veljače 2016.; VSRH broj: II Kž-287/2019-4 od 7. kolovoza 2019.; VSRH broj: I Kž-289/2019-4 od 10. srpnja 2019.; VSRH broj: I Kž-273/2020-4 od 9. srpnja 2020.; VSRH broj: I Kž-23/2020-4 od 26. veljače 2020.

¹⁶ Usp. i čl. 307. st. 1. KZ-a (kazneno djelo povrede tajnosti postupka); čl. 347. KZ-a (odavanje tajnih podataka); čl. 348. st. 2. KZ-a (špijunaža) i sl.

¹⁷ Izraz *Geschäftsgeheimnis* prevodi se kao „poslovna tajna“ u njemačko-hrvatskom rječniku trgovačko-pravnog nazivlja. Gorenc, Vilim (ur.), Rječnik trgovačkog prava, Masmedia, Zagreb, 1997, str. 652.

¹⁸ Creifelds, Carl, Rechtswörterbuch, 23. Auflage, C. H. Beck, München, 2019, str. 618. Termin se koristi i u drugim propisima zakonske snage, primjerice Zakonu o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19).

¹⁹ SR Njemačka ima uređenu zaštitu poslovne tajne Zakonom o zaštiti trgovačke tajne (njem. *Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen*) od 18. travnja 2019. (BGBl. I S. 466), kojim je također prenesena Direktiva 2016/943.

skom tekstu ima važeću definiciju poslovne tajne za opću svrhu. Poslovna su tajna informacije koje ispunjavaju sve sljedeće zahtjeve: a) tajne su jer nisu, u svojoj ukupnosti ili u točnoj strukturi i sklopu svojih sastavnih dijelova, općenito poznate ili lako dostupne osobama iz krugova koji se obično bave predmetnom vrstom informacija;²⁰ b) imaju tržišnu (komercijalnu) vrijednost zbog toga što su tajne; c) u odnosu na njih osoba koja te informacije zakonito kontrolira poduzela je u tim okolnostima razumne korake kako bi sačuvala njihovu tajnost (čl. 3. st. 1. t. 5. ZZNOTV-a).

Budući da zahtjevi moraju biti ispunjeni kumulativno, nejasno je kakvu ekonomsku ili komercijalnu vrijednost imaju podaci o operacijskom protokolu pacijenta.²¹ „Niti one informacije koje se saznaju u obavljanju profesionalne dužnosti nisu intelektualno vlasništvo jer iako se moraju čuvati u tajnosti slijedom obveze čuvanja profesionalne tajne, kao što su primjerice bankarska, odvjetnička ili liječnička tajna, nisu informacije s kojima bi njihov stjecatelj smio raspolagati, pa takve profesionalne informacije ne mogu imati komercijalnu vrijednost.“²²

Informacije uključuju, među ostalim, znanje i iskustvo, poslovne informacije²³ i tehnološke informacije (čl. 3. st. 2. ZZNOTV-a). ZZNOTV je u hrvatski pravni poredak prenesena ili preuzeta Direktiva (EU) 2016/943 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016. o zaštiti neotkrivenih znanja i iskustva te poslovnih informacija (poslovne tajne) od nezakonitog pribavljanja, korištenja i otkrivanja,²⁴ kao i Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva.²⁵

Poslovna tajna obuhvaća sve podatke određene općim aktom trgovačkog društva ili propisom. Takvi podaci mogu biti različite isprave i činjenice, popis klijenata, sadržaj ugovora, poslovna politika itd.²⁶ Već određenje poslovne tajne u užem smislu predstavlja vrlo širok pojam.

U širem značenju tajnom se naziva sve što je nepoznato. Ovisno o korpusu činjenica koje skriva tajna se različito kvalificira. Podaci o poslovnoj tajni jesu dokumenti te njihov sadržaj i prilozi, predmeti, objekti, mjere ili postupci, kao i usmena priopćenja ili informacije povjerljive naravi izneseni u radu prav-

²⁰ Npr. nabavna cijena određene sirovine, problemi s likvidnošću i dobavljačima (OsVŽ broj: K-454/2015-48 od 30. lipnja 2017.).

²¹ OsRi broj: K-209/17-2 od 10. travnja 2017. Presudom je izdan kazneni nalog, pa ne sadrži podrobno obrazloženje navedene činjenice, nap. a.

²² Marinković Rački, Ana: Zaštita poslovnih tajni kao oblika intelektualnog vlasništva, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 2, 765-797 (2019).

²³ Npr. baza podataka o kupcima (OksZg broj: K-746/2017-23 od 27. veljače 2018.).

²⁴ SL L 157, 15. 6. 2016.

²⁵ SL L 157, 30. 4. 2004.

²⁶ Gorenc, *op. cit.* (bilj. 17), str. 337.

nih osoba, posebice trgovačkih društava.²⁷ Članovi uprave trgovačkih društava imaju zakonom nametnutu obvezu čuvanja poslovne tajne društva. Poslovnom tajnom obuhvaćene su sve činjenice koje nisu javno poznate, nego ih zna samo određeni krug osoba i koje treba prema izraženoj ili predmnijevanoj volji društva držati tajnima, pa u pogledu njih postoji opravdani gospodarski interes da ih se takvima i drži.²⁸ Poslovna tajna u širem određenju obuhvaća i industrijsku tajnu, obrtničku tajnu, trgovačku tajnu, proizvodnu tajnu te komercijalnu tajnu.²⁹ U tom smislu poslovna je tajna neobjavljena činjenica u svezi s poslovanjem pravne osobe poznata samo određenom broju osoba i u svezi s kojom, prema izričitoj volji nadležnog organa pravne osobe ili prema okolnostima pod kojima je objavljena, postoji obveza da ne bude priopćena osobama kojima inače nije poznata, odnosno dostupna po naravi posla. Primjeri poslovnih tajni obuhvaćaju svakako i izume neovisno o tome je li izumitelj radnik temeljem radne obveze ili neka druga osoba po narudžbi, uz formulare, uzorke, metode, programe, tehničke procese ili popise informacija koje jednom poslu daju prednost pred konkurentima.³⁰

3.2. Količina nepravna nužna za postanak kaznenog djela

Kada kršenje građanskopravnog odnosa postaje i kazneno djelo, iznimno je teško odrediti kod gospodarskih kaznenih djela, prvenstveno zbog dokazivanja kriminalne namjere počinitelja. Tvrdnja (engl. *predicament*) potencijalnog oštećenika da je povrijeđena (i da uopće postoji) poslovna tajna, bez „licenciranja“ o njoj u propisanom postupku od strane ovlaštenog tijela, u kontinentalnom pravnom sustavu, za razliku od sustava *common law*, načelno nije dovoljna za pružanje kaznenopravne zaštite. Zakonodavac ne pruža građanskopravnu zaštitu svim oblicima i tumačenjima pojma poslovne tajne, slijedom čega je nerealno očekivati da kaznenom represijom zaštititi cjelokupan sadržaj poslovne tajne. Osiguranje normativnog jedinstva pravnog poretka ne mora značiti jednak stupanj pravne zaštite određenog pravnog dobra normama kaznenog i građanskog prava. Zakonodavac postavlja standarde ponašanja u društvu u cilju zaštite određenog prava tako što zakonom izriče zabrane

²⁷ Zlatović, Dragan, *Nelojalna konkurencija: zaštita prava intelektualnog vlasništva od nepoštenog trgovanja*, Libertin naklada, Rijeka, 2015, str. 305-306. Zlatović, Dragan, Malenica, Ivan, *Novo hrvatsko radno pravo: ogledi iz radnog prava i pravne prakse*, 2. izmijenjeno, prošireno i dopunjeno izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2016, str. 906.

²⁸ Barbić, Jakša, *Pravo društava*, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak I.: Dioničko društvo, Peto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2010, str. 790 i 797.

²⁹ Zlatović, *op. cit.* (bilj. 27), str. 307.

³⁰ Učur, Marinko Đuro, Zlatović, Dragan, Moslavac, Bruno, Malenica, Ivan, Čupurdija, Milorad, *Veliki komentar Zakona o radu*, Libertin naklada, Rijeka, 2018, str. 634.

i naredbe, utvrđuje obveze na djelovanje i propuštanje.³¹ Ustavno načelo jedinstva³² pravnog poretka zapravo se poštuje u slučaju (istovremene) kaznenopravne i građanskopravne zaštite poslovne tajne jer kazneno pravo ne pruža zaštitu poslovnoj tajni koja nije kao takva propisana ili određena mehanizmima građanskog prava. Naročito su poslodavci skloni proglašavati poslovnom tajnom mnogo toga, poput zapisnika sa sjednice upravljačkog ili nadzornog tijela, isplatnih lista za ugovore o djelu itd. Kaznenopravna zaštita stoga nije neograničena, kao uostalom ni građanskopravna, koju je nemoguće zasnovati na pukoj tvrdnji o postojanju te kasnijoj povredi poslovne tajne, zbog čega se zahtijeva određeni oblik zaštite.

Izraz tajna ima dva značenja, šire i uže. U užem smislu, tajna se javlja u međuljudskim odnosima i čine je činjenice koje pojedine uže ili šire grupe ljudi ili država čuvaju za sebe, skrivaju od drugih ljudi, odnosno od javnosti. Skrivanje činjenica i podataka obavlja se u cilju zaštite nekih interesa i ostvarivanja nekih ciljeva.³³ Oštećenik zapravo donosi odluku hoće li u konkretnom slučaju inzistirati na kaznenopravnoj zaštiti ili će se zadovoljiti naknadom štete u parnici, gdje će biti utvrđena povreda poslovne tajne.

Kazneno djelo odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne naizgled nema³⁴ blanketnu dispoziciju³⁵ jer po pitanju (postojanja) poslovne tajne kao obilježja djela ne upućuje (uvijek) na drugi propis.³⁶ O kaznenopravno relevan-

³¹ UsRH broj: U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017.

³² Lauc, Zvonimir: Načelo vladavine prava u teoriji i praksi, Pravni vjesnik br. 3-4, god 32, 2016, str. 45-67. Omejec, Jasna; Banić, Slavica: Diferencijacija propisa i općih akata u budućoj praksi Ustavnog suda i Upravnog suda u povodu Zakona o upravnim sporovima (2010.), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, br. 2/2012, str. 309-324.

³³ *Ibid.*, str. 305.

³⁴ „Bitno je obilježje većine ovih kaznenih djela da su blanketna, čak i kad to na prvi pogled nije vidljivo iz samog opisa kaznenog djela, iako neki mogu smatrati da blanketnost mora biti vidljiva iz samog opisa djela i da neće biti riječ o blanketnim djelima ako nije vidljiva. Nužno je ipak poznavati odredbe Zakona o trgovačkim društvima, odnosno norme drugih grana prava koje prate poslovanje (npr. Zakon o računovodstvu) kako bi se odredili elementi ovih djela, i pogotovo isključila ili utemeljila kažnjivost.“ Roksandić Vidlička, Sunčana, Kaznena djela protiv gospodarstva, u: Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Roksandić Vidlička, Sunčana, Kazneno pravo: posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, str. 352. Valja istaknuti da nijedna presuda obuhvaćena istraživanjem ne sadrži pozivanje na posebnu normu, nap. a.

³⁵ Blanketna su kaznena djela ona čiji opis sadrži samo predviđenu kaznu i neka obilježja kaznenog djela, dok glede preostalih obilježja upućuju na neki drugi propis. Biće blanketnih kaznenih djela čine i obilježja sadržana u kaznenoj normi i obilježja sadržana u normi na koju kaznena norma upućuje. Horvatić, Željko (ur.), Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002, str. 40.

³⁶ „Propis je pravno pravilo koje je na višem stupnju društveno političke organizacije za-bilježeno pismom.“ Vuković, Mihajlo, Vuković, Đuro, Nomotehnika: znanost o izradi pravnih propisa, Informator, Zagreb, 1997, str. 35.

tnoj povredi zaštićenog pravnog dobra moguće je raspravljati dakle samo u slučaju da određena informacija predstavlja poslovnu tajnu prema individualno određenom posebnom propisu i ako se nositelj poslovne tajne ne poziva primjerice na odredbe ugovora o radu.³⁷ Nositelj poslovne tajne mora odgovarajuće zaštititi prema propisima o intelektualnom vlasništvu konkretan podatak kako bi mogao inzistirati na kaznenopravnoj zaštiti tvrdeći da je zaštićena vrijednost uokvirena pod pojmom poslovne tajne sukladno važećem posebnom propisu zakonske snage.

3.3. Zakonito pribavljanje poslovne tajne

Posebno pitanje u cjelokupnom okviru (kaznenopravne) zaštite poslovne tajne jest zakonitost nadzora poslovne tajne. Pribavljanje poslovne tajne smatra se zakonitim kada je poslovna tajna pribavljena na jedan od sljedećih načina: 1. neovisnim otkrićem ili stvaranjem;³⁸ 2. opažanjem, proučavanjem, rastavljanjem ili testiranjem proizvoda ili predmeta koji je učinjen dostupnim javnosti ili koji je zakonito u posjedu osobe koja je pribavila informacije i koja nije vezana nikakvom pravno valjanom obvezom da ograniči pribavljanje poslovne tajne; 3. ostvarivanjem prava radnika ili predstavnika radnika na informiranje, savjetovanje i sudjelovanje u skladu s posebnim propisima ili pravnom stečevinom Europske unije ili 4. svakom drugom radnjom koja je u tim okolnostima u skladu s dobrim poslovnim običajima (čl. 6. st. 1. ZZNOTV-a). Radnik je dužan obavijestiti poslodavca o svojem izumu ostvarenom na radu ili u vezi s radom (čl. 98. st. 1. ZR-a). Podatke o izumu radnik je dužan čuvati kao poslovnu tajnu i ne smije ih priopćiti trećoj osobi bez odobrenja poslodavca (čl.

³⁷ Usprkos formalnom, pisanom obliku ugovor o radu nije propis. Propis načelno sadržava zapovijed da se nešto učini ili propusti učiniti. U srži svakog pravnog propisa nalazimo odgovarajuće pravno pravilo. Ugovor o radu nema imperativan karakter. Propisati nešto znači izdati propis, urediti aktom koji što određuje.

³⁸ Izum je novo rješenje tehničkog problema čija je novost definirana i potvrđena službenim dokumentom (tzv. patentom) nekog od nacionalnih ili međunarodnih ureda za zaštitu intelektualnog vlasništva. Ne smatraju se izumima otkrića, znanstvene teorije i matematičke metode, estetske tvorevine, pravila, upute i metode za izvođenje umnih aktivnosti, igara ili za obavljanje poslova, prikazivanje informacija i računalni programi. Neće se smatrati patentabilnima izumi čije bi komercijalno iskorištavanje bilo protivno javnom poretku ili moralu. Rožman, Krešimir (ur.), Detaljni komentar Zakona o radu – dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Rosip, Zagreb, 2017, str. 501-502. Ako poslodavac prihvati primijeniti tehničko unaprjeđenje koje je predložio radnik, dužan mu je isplatiti nagradu utvrđenu kolektivnim ugovorom, ugovorom o radu ili posebnim ugovorom (čl. 100. st. 1. ZR-a).

98. st. 2. ZR-a). Izum pripada poslodavcu,³⁹ a radnik ima pravo na nagradu utvrđenu kolektivnim ugovorom, ugovorom o radu ili posebnim ugovorom (čl. 98. st. 3. ZR-a). Ukoliko nagrada za izum radniku nije utvrđena posebnim ugovorom, ugovorom o radu ili kolektivnim ugovorom, sukladno čl. 98. st. 5. ZR-a, sud će odrediti primjerenu nagradu. O svojem izumu koji nije ostvaren na radu ili u vezi s radom, ako je izum u vezi s djelatnošću poslodavca, radnik je dužan obavijestiti poslodavca te mu pisano ponuditi⁴⁰ ustupanje prava u vezi s tim izumom (čl. 99. st. 1. ZR-a). Na ustupanje prava na izum koji je u vezi s djelatnošću poslodavca na odgovarajući se način primjenjuju odredbe obveznog prava o prvokupu⁴¹ (čl. 99. st. 3. ZR-a). Riječ je stoga o zakonskom pravu prvokupa. Za zakonitost nadzora poslovne tajne nije nužno licenciranje. Pravna zaštita, uključujući i kaznenopravnu, može se ostvariti na temelju posebnog zakona. Pribavljanje, korištenje ili otkrivanje poslovne tajne smatra se zakonitim u onoj mjeri u kojoj se takvo pribavljanje, korištenje ili otkrivanje zahtijeva ili dopušta posebnim propisima ili pravnom stečevinom Europske unije (čl. 6. st. 2. ZZNOTV-a). Zakonito pribavljanje poslovne tajne isključuje biće kaznenog djela. Blanketna dispozicija djela uvjetuje postojanje posebne norme koja utvrđuje zakonitost opstojnosti poslovne tajne i usmjerava način traženja pravne zaštite u slučaju povrede.

³⁹ Iznimno, izum ustupljenog radnika (čl. 44. st. 2. ZR-a – radnik kojeg agencija za privremeno zapošljavanje zapošljava radi ustupanja korisniku, tzv. sekundarnom poslodavcu) pripada korisniku, a ustupljeni radnik ima pravo na nagradu utvrđenu posebnim ugovorom, sukladno čl. 98. st. 4. ZR-a.

⁴⁰ Poslodavac je dužan u roku od mjesec dana očitovati se o ponudi radnika (čl. 99. st. 2. ZR-a).

⁴¹ Pravo prvokupa može biti zakonsko i ugovorno. Zakonsko pravo prvokupa jest ono ustanovljeno zakonom; njegovo trajanje nije ograničeno. Osobe koje temeljem zakona imaju pravo prvokupa moraju biti obaviještene pisano o namjeravanoj prodaji i o njezinim uvjetima, inače imaju pravo zahtijevati poništenje prodaje. Ugovornom odredbom o pravu prvokupa obvezuje se kupac izvijestiti prodavatelja o namjeravanoj prodaji stvari određenoj osobi, o uvjetima prodaje te mu ponuditi da stvar kupi za istu cijenu. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Treće dotiskano izdanje, Organizator, Zagreb, 2006, str. 428-431. Povreda prava prvokupa ima kao posljedicu relativnu ništetnost – poboynost, a ne apsolutnu ništetnost ugovora. Ugovorne stranke ne mogu ugovoriti pravo prvokupa na rok dulji od pet godina. Ugovor koji sadržava rok dulji od pet godina djelomično je ništetan, i to samo u pogledu trajanja roka preko navedenih pet godina. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima, Sedmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2018, str. 958-960.

3.4. Kvalificirani oblik djela

Teži, kvalificirani oblik kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 262. st. 2. KZ-a ostvaruje se ako je počinitelj povredom poslovne tajne sebi ili drugome pribavio znatnu⁴² imovinsku korist⁴³ ili prouzročio znatnu štetu. Prilikom kvalifikacije djela presudna činjenica bit će dokazivanje ekonomske vrijednosti poslovne tajne koja je objekt kaznenog djela. Kaznenom sudu od pomoći u tom dijelu mogu biti utvrđenja građanskog suda ukoliko je prethodno ili paralelno vođen postupak radi naknade štete zbog povrede poslovne tajne. Svakako je nužno provesti odgovarajuće ekonomsko, gospodarsko ili drugo prikladno vještačenje s ciljem utvrđenja tržišne vrijednosti poslovne tajne koja je predmet kaznenog postupka u trenutku počinjenja djela.

4. ISKLJUČENJE PROTUPRAVNOSTI

Nema kaznenog djela ako je djelo iz čl. 262. st. 1. KZ-a počinjeno u pretežitom javnom interesu (čl. 262. st. 3. KZ-a).⁴⁴ „Stavak 3. predviđa poseban razlog isključenja protupravnosti s obzirom na sadržaj poslovne tajne. On se sastoji u nekažnjavanju počinitelja (npr. novinara) koji postupuje u javnom interesu time što otkriva kaznena djela neopravdano prekrivena velom tajne (npr. primanje mita u gospodarskom poslovanju) ili teža nezakonita postupanja (npr. objavi podatke o neprijavljenoj imovini državnog dužnosnika).“ U obrazloženju zakonskog teksta nije posebno pojašnjeno što ulazi u okvir javnog interesa, premda je pojam poznat u literaturi,⁴⁵ niti što točno podrazumijeva „preteži-

⁴² Vrijednost imovinske koristi i štete znatna je ako prelazi 60 000 kuna (čl. 87. st. 29. KZ-a).

⁴³ Imovinskom korišću od kaznenog djela smatra se neposredna imovinska korist ostvarena počinjenjem kaznenog djela, imovina u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, kao i svaka druga korist koja je ostvarena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega (čl. 87. st. 22. KZ-a).

⁴⁴ Konačni prijedlog, *ibid.*, str. 239.

⁴⁵ Vidaković-Mukić, M., Opći pravni rječnik, Zagreb, 2015, str. 464, definira javni interes kao „interes određene društvene zajednice u cjelini; pravno uređen opći interes normama javnog prava (ustavnog, upravnog, kaznenog, međunarodnog prava).“ Rajko, A., Javni interes kao pravni standard u hrvatskom zakonodavstvu, *Pravo i porezi*, 6/2006, str. 43, ističe da „pravni standard ‘javni interes’ izmiče jednoobraznom definiranju te pred primjenitelje prava postavlja zahtjev utvrđivanja njegova sadržaja u svakome konkretnom slučaju posebno“. Maršavelski, A., Juras, D.: Kritička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 550.

to“ takav interes. Pretežno znači uglavnom ili većim dijelom, a pretežit javni interes trebao bi značiti da javni interes preteže, ima veći značaj, važnost u odnosu na interes onoga čija je poslovna tajna diskreditirana. „Javni interes koji preteže nad drugim interesom u prvom se redu ogleda u interesu progona kaznenih djela i njihova kažnjavanja, pri čemu interesi progona obuhvaćaju otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i drugih kažnjivih ponašanja.“⁴⁶ Radnik (tzv. „zviždač“, prijavitelj nepravilnosti⁴⁷) koji oda informaciju što predstavlja poslovnu tajnu kako bi upozorio javnost, npr. da pročištač određenog postrojenja nema potrebne funkcije ili da su potajno izvršene određene preinake funkcionalnosti koje nisu u službi zaštite okoliša, nego veće dobiti poslodavca, stremi zaštiti pravnog dobra koja svakako preteže nad uskogrudnim interesima nositelja poslovne tajne.

5. KAZNENI PROGON I ŽRTVA

Temeljni oblik kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 262. st. 1. KZ-a, sukladno odredbi čl. 262. st. 4. KZ-a, progoni se povodom prijedloga⁴⁸ oštećenika. „Valjalo je i za ovo kazneno djelo u stavku 4. predvidjeti kazneni progon po prijedlogu zato što je poslovna tajna prvenstveno vezana uz neke specifične interese poslovnog subjekta.“⁴⁹ Dotično obrazloženje propisivanja kaznenog progona po prijedlogu dvojbeno je iz najmanje dva razloga: a) neopisani specifični interesi poslovnog subjekta po mišljenju istog zakonodavca dovoljno su značajni da iziskuju⁵⁰ kaznenopravnu represiju i b) djelo je svrstano u kaznena djela protiv gospodarstva, nije izdvojeno u kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva, što upućuje na značaj zaštićenog pravnog dobra. Riječ je o gospodarskom kaznenom djelu, koje za zaštitni

⁴⁶ ŽsVž broj: 8 Kž-553/2019-8 od 11. ožujka 2020. Radi usporedbe, sličan razlog isključenja protupravnosti propisan je i odredbom čl. 143. st. 4. KZ-a kod kaznenog djela neovlaštenog zvučnog snimanja i prisluškivanja. Novinar koji bi poduzeo snimanje u javnom interesu koji bi se ogledao u interesu otkrivanja ili dokazivanja kaznenog djela i drugog kažnjivog ponašanja, a koji (interes) bi bio pretežniji od interesa zaštite privatnosti snimane osobe, ne bi počinio navedeno kazneno djelo.

⁴⁷ V. Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti (NN 17/19).

⁴⁸ Povlačenje prijedloga mijenja procesnu situaciju jer ovlašteni tužitelj u javnom interesu više nema zakonsku osnovu da ustraje na realizaciji načela legaliteta kaznenog progona (čl. 2. st. 3. ZKP-a) i mora odustati od optužbe (OksZg broj: K-746/2017-23 od 27. veljače 2018.).

⁴⁹ Konačni prijedlog, *ibid.*, str. 239.

⁵⁰ Kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povrjeđuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka i građanina te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile (čl. 1. KZ-a).

objekt ima pošteno tržišno natjecanje.⁵¹ Kaznenopravna zaštita pojačanje je građanskopravne zaštite trgovca kojem je nepoštenim tržišnim natjecanjem nastala šteta.⁵² Za kaznena djela za koja se progoni po prijedlogu prijedlog za progon mora se podnijeti u roku od tri mjeseca od dana kad je ovlaštena fizička ili pravna osoba saznala za kazneno djelo i počinitelja, sukladno odredbi čl. 47. st. 1. Zakona o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19; dalje u tekstu: ZKP). Stvarna je žrtva nositelj poslovne tajne, svaka fizička ili pravna osoba pod čijim je zakonitim nadzorom poslovna tajna.⁵³ To može biti trgovačko društvo, poslodavac koji je fizička osoba, obrt(nik) itd.

6. POKUŠAJ I DOVRŠENO DJELO

Pokušaj postoji u slučaju namjernog⁵⁴ poduzimanja radnje koja prostorno i vremenski⁵⁵ neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela, pod uvjetom da se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna. Čovjekova djelatnost usmjerena na izvršenje kaznenog djela predstavlja niz međusobno povezanih radnji koje se protežu od momenta kad je poduzeta prva radnja u vanjskom svijetu sve do trenutka kad je djelo dovršeno.⁵⁶ „Posebno je naglašen plan kao način utvrđivanja neposrednosti, a njega će sud shvatiti kroz način djelovanja počinitelja. Plan kao takav nije formalan element pokušaja, ali ga je potrebno uzeti u obzir, što proizlazi iz *ratio legis* odredbe o pokušaju.“⁵⁷ „Od počiniteljeva plana, dakle ovisi hoće li jedna te ista radnja biti pripremna ili pokušaj. No i kada se uzme u obzir počiniteljev individualni plan, kriterij razlikovanja pripremnih radnji i pokušaja je objektivne⁵⁸ naravi. Prema

⁵¹ Roksandić Vidlička, *op. cit.* (bilj. 34), str. 368.

⁵² Zlatović, *op. cit.* (bilj. 27), str. 217.

⁵³ Čl. 3. st. 1. t. 1. ZZNOTV-a.

⁵⁴ Prema zakonskoj formulaciji iz čl. 34. st. 1. KZ-a i § 22. njemačkog Kaznenog zakonika (*Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 22. März 2019 (BGBl. I S. 350) geändert worden ist*; dalje u tekstu: StGB) djelo mora biti namjerno. Fischer, Thomas, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*, 65. Auflage, Verlag C. H. Beck oHG, München, 2018, str. 209. Roxin, *op. cit.* (bilj. 9), str. 333.

⁵⁵ BGH 31. 10. 2018. - 2 StR 281/18.

⁵⁶ Bačić, Franjo, *Krivično pravo: opći dio*, Četvrto izmijenjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1995, str. 294.

⁵⁷ Vukušić, Ivan: *Teorijski aspekti razgraničenja pripremnih radnji i pokušaja prema novom Kaznenom zakonu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 669-688.

⁵⁸ Riječ je o individualno-objektivnoj teoriji iz njemačkog prava. „Teorija ide za time da поближе odredi “neposrednost” (*Unmittelbarkeit*) koja prema § 22 njem. KZ mora postojati

dominantnoj formuli, pokušaj se mora utvrditi prema objektivnom mjerilu, ali na subjektivnoj podlozi.“⁵⁹

Zakon može izričito normirati⁶⁰ kažnjavanje pokušaja (čl. 34. st. 1. al. 3. KZ-a). U odnosu na kvalificirani oblik djela iz čl. 262. st. 2. KZ-a moguća je primjena općeg pravila o kažnjivosti pokušaja⁶¹ (čl. 34. st. 1. KZ-a⁶²). Nadležni kazneni sud u tom slučaju mora pažljivo obrazložiti radnju⁶³ djela i jasno odrediti zbog čega se u konkretnom slučaju radi o pokušaju ili pripremnim radnjama. Primjerice radnik kojemu je otkazan ugovor o radu posljednji radni dan pošalje poruku koja upućuje na sadržaj odgovarajuće poslovne tajne konkurentu dotadašnjeg poslodavca, kod kojega će se potom zaposliti. Podaci koji su poslovna tajna nesumnjivo su predani (dostavljeni) drugoj osobi, tako da je riječ o dovršenom djelu. Pokušaj bi predstavljala situacija gdje radnik, želeći prijeći na rad kod drugog poslodavca, bez njegova traženja prikuplja tijekom radnog odnosa informacije koje predstavljaju poslovnu tajnu, ali odustane od kompromitacije. Bitna činjenica kod sankcioniranja pokušaja jest ekonomska vrijednost poslovne tajne koja je predmet postupka zbog zahtjeva da se radi o pribavljanju znatne imovinske koristi ili prouzrokovanju znatne štete drugome. Povreda poslovne tajne podrazumijeva nastanak štete za oštećenika uvažavajući definiciju pojma te zakonski zahtjev kod kvalifi-

između posljednje radnje i radnje kojom se ostvaruje biće kaznenog djela. Pritom se osobito naglašava vremenska neposrednost, tj. uska vremenska povezanost posljednje poduzete radnje i radnje kojom se ostvaruje obilježje kaznenog djela. Teorija o dijelovima radnje je danas u dobroj mjeri prihvaćena i u njemačkoj kaznenopravnoj literaturi, iako ima i razlika u njezinom pobližem oblikovanju.“ Novoselec, Petar: Razgraničenje pripremnih radnji i pokušaja, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), v. 29, br. 2, 721-759 (2008). „Orijentacijska točka za tumačenje odredbe § 22 StGB je ideja (njem. *Vorstellung*) počinitelja, zajedno s njegovim planom (njem. *Tatplan*), što je i linija razgraničenja između pokušaja i pripremnih radnji“ (BGH 31. 10. 2018. - 2 StR 281/18). Isto: BGH 29. 1. 2014. - 1 StR 654/13, BGH 10. 10. 2013. - 4 StR 258/13, BGH 11. 6. 2003. - 2 StR 83/03, BGH 14. 3. 2001. - 3 StR 48/01.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Nisu pokušaji svih kaznenih djela opasni i kažnjivi. U pravilu se radi o kažnjivom ulasku u zonu početka ostvarenja zakonskih obilježja težih kaznenih djela, a iznimno i za lakša kaznena djela, kada zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj. Horvatić, Željko, Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997, str. 216.

⁶¹ Moslavac, Bruno: Iznimno (posebno) zakonsko propisivanje (normiranje) kažnjivosti pokušaja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, br. 3/2016 (121), str. 833-853.

⁶² „Tko s namjerom da počini kazneno djelo poduzme radnju koja prostorno i vremenski neposredno prethodi ostvarenju bića kaznenog djela, kaznit će se za pokušaj **ako** se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna...“.

⁶³ Radnja mora biti drugačija od radnje počinjenja iz bića kaznenog djela, ali s njom logički i životno mora činiti čvrstu cjelinu, tako da se *secundum rerum natura* javlja kao početak napada na zaštitni objekt. Pavlović, Šime: Razgraničenje pripremnih radnji i pokušaja prema novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 689-699.

ciranog oblika djela da počinitelj pribavi znatnu imovinsku korist ili nanese znatnu štetu drugome.

Kazneno djelo iz čl. 262. st. 2. KZ-a dovršeno⁶⁴ je u trenutku kada su tajne informacije s tržišnom, odnosno komercijalnom vrijednošću zbog toga što su tajne, nezakonito priopćene, predane ili na drugi način učinjene pristupačnim drugoj osobi, pri čemu počinitelj sebi ili drugome pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. U modalitetu djela iz čl. 262. st. 2. u vezi sa st. 1. al. 2. istoga članka KZ-a zaključak je da nije neophodno da dođe do stvarne predaje trećoj osobi za dovršetak djela. Formalnopravno, u potonjem slučaju može se raspravljati završava li protupravni čin u stadiju pripremnih radnji⁶⁵ jer još nije došlo do razotkrivanja informacija što predstavljaju poslovnu tajnu, premda počinitelj nesumnjivo smjera⁶⁶ u tom pravcu.

Prikupljanje sadržaja poslovne tajne može potrajati određeno vrijeme. Stvarna predaja prikupljenog materijala drugoj, neovlaštenoj osobi predstavlja potpuno ostvarenje zakonskog opisa kaznenog djela u prvom modalitetu djela jer se drugome omogućava da ima koristi od tuđe poslovne informacije. U drugom modalitetu opisanom u biću kaznenog djela do završetka radnje dolazi u trenutku neovlaštenog pristupa informaciji označenoj kao poslovna tajna. Dopršeno djelo razlikuje se od pokušaja po tome što su kod njega ostvarena sva obilježja kaznenog djela. Takvo se dovršenje naziva i formalnim (njem. *Vollendung*) i dovoljno je za kažnjavanje počinitelja za dovršeno djelo. Kod nekih je

⁶⁴ Dopršenju namjernog kaznenog djela može prethoditi nekoliko stadija, od kojih su samo neki kaznenopravno relevantni u smislu da njihovo ostvarivanje implicira kažnjivost. Horvatić, Derenčinović, Cvitanović, *op. cit.* (bilj. 10), str. 136.

⁶⁵ Pripremnne radnje načelno nisu kažnjive jer su vrijednosno neutralne i njima se stvaraju pretpostavke za počinjenje kaznenog djela. Dvije su vrste kažnjivih pripremnih radnji tzv. samostalna kaznena djela (*delicta sui generis*) i nesamostalna kaznena djela (*delicta preparata*). Kod samostalnih kaznenih djela zakonodavac zasebno inkriminira neke pripremnne radnje zbog njihove posebne opasnosti. Propisivanjem nesamostalnih kaznenih djela zakonodavac proširuje biće određenih kaznenih djela na sve pripremnne radnje kojima se nastoji olakšati njihova realizacija. Sud mora utvrditi može li se određeno ponašanje koje se optuženiku stavlja na teret smatrati pripremnim radnjama ili pak pokušajem. Utvrđivanje razdjelnice između tih dvaju stadija, što se smatra i jednim od najsloženijih pitanja kaznenopravne dogmatike, od iznimne je važnosti jer od toga ovisi i aktivacija represivnog sustava. Odgovornost suda tim je veća jer u suvremenom materijalnom pravu ne vrijedi načelo *in dubio mitius*. Horvatić, Derenčinović, Cvitanović, *op. cit.* (bilj. 10), str. 137-139. Fischer, Thomas, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*, 65. Auflage, Verlag C. H. Beck oHG, München, 2018, str. 208-209. Novoselec, Petar, *Opći dio kaznenog prava*, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004, str. 271-272. Bačić, Franjo, *Krivično pravo: opći dio*, Drugo izdanje, Informator, Zagreb, 1980, str. 303-307.

⁶⁶ Počinitelj mora donijeti odluku jer bez toga nema namjere kao oblika krivnje, a onda ni kaznenog djela. Pripremnne su radnje mogući stadij kaznenog djela, ali ne i neizbježan. Horvatić, Željko, Novoselec, Petar, *Kazneno pravo (opći dio)*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 1999, str. 313.

kaznenih djela međutim moguće i materijalno dovršenje (njem. *Beendigung*).⁶⁷ Kazneno je djelo materijalno dovršeno kada se njegovo nepravo ostvarilo u punoj mjeri, tj. kad je počinitelj potpuno ostvario cilj za kojim je išao.⁶⁸

7. KAZNE I KAŽNJAVANJE ZA ODAVANJE I NEOVLAŠTENO PRIBAVLJANJE POSLOVNE TAJNE

Kazna zatvora do tri godine propisana je kao osnovna kazna za temeljni oblik kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 262. st. 1. KZ-a. Zapriječena kazna upućuje na to da je riječ o lakšem obliku kaznenog djela. Sukladno odredbama čl. 40. st. 4. KZ-a sud za navedeno kazneno djelo može izreći i novčanu kaznu kao glavnu. Tako propisana kazna za osnovni oblik djela ne odudara od sličnih djela kojima se štiti sloboda tržišta i pošteno tržišno natjecanje, kao izdvojene skupine u okviru gospodarskih kaznenih djela,⁶⁹ poput neovlaštene uporabe tuđe tvrtke (čl. 261. st. 1. KZ-a) ili povrede obveze vođenja poslovnih knjiga (čl. 248. KZ-a), čak i zavaravajućeg oglašavanja (čl. 255. KZ-a), premda je za potonje propisana kazna zatvora do dvije godine.⁷⁰

Za kvalificirani oblik djela iz čl. 262. st. 2. KZ-a propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Takva kazna djelo svrstava u red ozbiljnijih kaznenih djela, doduše, uz mogućnost izricanja uvjetne osude (čl. 56. KZ-a) ukoliko počinitelju bude izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine (čl. 56. st. 2. KZ-a). Ovdje ne postoji mogućnost izricanja novčane kazne kao glavne kazne, za razliku od osnovnog oblika kaznenog djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a. Međutim dolazi u obzir novčana kazna kao sporedna kazna u slučaju da sud zaključi kako je do otkrivanja poslovne tajne došlo s motivom koristoljublja. Sporedne su kazne one što se mogu izreći samo uz glavnu kaznu. One su dopunska mjera kažnjavanja i moraju pojačati učinak glavne kazne. Jedina je sporedna kazna novčana kazna i mora je izreći sud.⁷¹ Uvjet je da sud

⁶⁷ Roxin, *op. cit.* (bilj. 9), str. 90.

⁶⁸ Novoselec, *op. cit.* (bilj. 65), str. 282.

⁶⁹ Roksandić Vidlička, *op. cit.* (bilj. 24), str. 367-368.

⁷⁰ Kazna zatvora s propisanim maksimum od dvije godine generalno je iznimka u KZ-u, predviđena kao pravilo za skupinu kaznenih djela protiv okoliša (Glava XX. KZ-a) te primjerice za raznorodna kaznena djela poput zlostavljanja na radu (čl. 133. st. 1. KZ-a), bludnih radnji (čl. 155. st. 1. KZ-a) ili širenje i prenošenje zarazne bolesti (čl. 180. st. 1. KZ-a), ali i za kvalificirane oblike djela povrede privatnosti djeteta (čl. 178. st. 2. u vezi sa st. 1. istoga članka KZ-a) ili povrede tajnosti pisama i drugih pošiljaka (čl. 142. st. 2. u vezi sa st. 1. istoga članka KZ-a).

⁷¹ Horvatić, Derenčinović, Cvitanović, *op. cit.* (bilj. 10), str. 225. Bačić, *op. cit.* (bilj. 65), str. 354.

kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora.⁷² Razlika između glavne i sporedne kazne jest u tome da se glavna može izreći sama za sebe, a sporedna kazna samo u slučaju istovremene osude uz glavnu kaznu.⁷³ Unutar uže skupine gospodarskih kaznenih djela kojima pripada kazneno djelo odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne jedino je koje ima kvalificirani oblik. Stoga je nemoguće komparirati propisanu kaznu s navedenim kaznenim djelima. Kriminalno-politički, propisane kazne za oba oblika kaznenog djela savršeno se uklapaju u općepoznatu blagu kaznenu politiku hrvatskih sudova, zorno prikazanu i na primjeru osuđenika zbog odavanja poslovne tajne.

8. PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

8.1. Pojavnost kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne u praksi

Kazneno djelo odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne izdvaja se u skupini „drugih djela“ izvan kruga četiri najznačajnija⁷⁴ u ukupnom udjelu gospodarskih kaznenih djela. Osnovni oblik kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 262. st. 1. KZ-a čini onaj „tko neovlašteno drugome priopći, preda ili na drugi način učini pristupačnim podatke koji su poslovna tajna, kao i tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda neovlaštenoj osobi“. Djelo je svrstano u Glavu dvadeset četvrtu (XXIV.) KZ-a. Nesumnjivo je istodobno da je riječ o povredi prava intelektualnog vlasništva.⁷⁵

Kroz promatrano razdoblje kao počinitelji različitih gospodarskih kaznenih djela kazneno su prijavljene ukupno 10 373 osobe, dok je optuženo njih 5965 ili 57,50 % ukupnog broja prijavljenih. Usporedbe radi, samo je 13,43 %

⁷² Dragičević Prtenjača, Marta: Sporedna novčana kazna u hrvatskom kaznenom pravu i praksi – s posebnim osvrtom na njezino izricanje u postupcima koji su vođeni za kazneno djelo primanja mita, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 23, broj 1/2016, str. 59-92.

⁷³ Roxin, Claus, Greco, Luis, Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen, Der Aufbau der Verbrechenslehre, 5. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2020, str. 1.

⁷⁴ Zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju (čl. 246. KZ-a), prijevara u gospodarskom poslovanju (čl. 247. KZ-a), utaja poreza ili carine (čl. 256. KZ-a) i nedozvoljena trgovina (čl. 264. KZ-a).

⁷⁵ Pravo intelektualnog vlasništva skupni je naziv za pravo industrijskog vlasništva i autorsko pravo kao prava u uskoj vezi s intelektualnim vlasništvom, što je sustav stvaranja nematerijalnih dobara koja potječu iz ljudske kreativnosti, utemeljen na međunarodnim sporazumima, nacionalnom zakonodavstvu i dobrim poslovnim običajima s ciljem postizanja poslovnog uspjeha poduzetnika te ekonomskog, tehnološkog i kulturnog napretka država i ljudskog društva u cjelini. Zlatović, *op. cit.* (bilj. 27), str. 11.

od ukupnog broja prijavljenih osoba za kazneno djelo iz čl. 262. st. 1. KZ-a naknadno i optuženo. U promatranom razdoblju kazneno djelo odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne ukupno sudjeluje sa 0,65 % u ukupnom udjelu gospodarskog kriminaliteta. Osnovni modaliteti djela jesu neodobreno priopćavanje, predaja ili omogućavanje trećim osobama da pristupe poslovnoj tajni, odnosno pribavljanje podataka što čine sadržaj poslovne tajne s krajnjim ciljem predaje neovlaštenoj osobi. Nijedna kaznena prijava nije se odnosila na pokušaj kaznenog djela.

8.2. Odbačaji kaznenih prijava

Kroz promatrano vrijeme ukupno je prijavljeno 67 odraslih osoba zbog kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne. Od navedenog broja 12 prijava (17,91 %) podneseno je protiv nepoznatog počinitelja. Istraživanje je pokazalo da je ukupno odbačena 51 (76,12 %) kaznena prijava. Usporedbe radi, tijekom promatranog razdoblja na razini Republike Hrvatske postotak odbačaja za kaznena djela protiv gospodarstva iznosio je u prosjeku oko 50 %. Razlozi za odbačaj prozaični su – prijavljeno djelo nije kazneno djelo. „Problem su prijave građana ili pravnih osoba koje se podnose nekritički, podvođenjem svakog neprava pod kazneno djelo. Prijave su uopćene, podnose se s duljim vremenskim odmakom od događaja, nema dokumentacije koja bi potkrijepila navode iz prijave. Poseban je problem povlačenje prijedloga za kazneni progon.“⁷⁶ Državni odvjetnik dužan je i ovlašten postupati po načelu legaliteta (čl. 2. st. 3. ZKP-a) sve dok nema zakonskih smetnji za progon određene osobe, stoga povlačenjem prijedloga nestaje procesno ovlaštenje ovlaštenog tužitelja (čl. 2. st. 2. al. 3.-4. ZKP-a). Broj odbačenih kaznenih prijava za kazneno djelo iz čl. 262. KZ-a bio bi i veći da u ukupnom broju podnesenih prijava ne participiraju i nepoznati počinitelji. Te prijave samo se evidentiraju i po podnošenju se ne razmatra njihova osnovanost, a odbacuju se kada nastupi zastara kaznenog progona.

⁷⁶ Izvješća Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za svaku pojedinu kalendarsku godinu 2013.-2018. Dostupno na poveznici: <http://www.dorh.hr/IzvjesceDrzavnogOdvjetnistva-Republike> (pristup: 3. 12. 2019.).

Tablica 1.

NEGATIVNE ODLUKE DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA
O KAZNENIM PRIJAVAMA

Godina	Ukupno prijava	Nepoznati	Kvalifikacija		Odbačaj	% odbačaja
			čl. 262. st. 1. KZ-a	čl. 262. st. 2. KZ-a		
2013.	2	0	1	1	1	50 %
2014.	4	1	2	2	3	75 %
2015.	18	2	16	2	13	72,22 %
2016.	13	3	9	4	9	69,23 %
2017.	13	5	7	6	13	100 %
2018.	17	4	11	6	12	70,59 %
SVEUKUPNO	67	12	46	21	51	76,12 %

8.3. Osuđene punoljetne osobe u Republici Hrvatskoj zbog kaznenog djela odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne iz čl. 262. st. 1. KZ-a u razdoblju od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2018.

U ukupnom postotku prijavljenih osoba za predmetno kazneno djelo optužene osobe sudjeluju s devet počinitelja ili 13,43 %. Pred hrvatskim kaznenim sudovima u promatranom razdoblju od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2018. pravomoćno je završen kazneni postupak protiv sedam punoljetnih osoba (77,78 % ukupnog broja optuženih) zbog ostvarivanja zakonskih obilježja kaznenog djela odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne. Postupak protiv svih vođen je za temeljni oblik kaznenog djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a. Ukupan udjel punoljetnih osoba osuđenih za kazneno djelo iz čl. 262. st. 1. KZ-a u postotku osuđenika za gospodarska kaznena djela u Republici Hrvatskoj tako iznosi 0,16 %. Od navedenih sedam odraslih počinitelja njih troje ili 42,86 % proglašeno je krivima. Po dvije osobe ili 28,57 % oslobođene su, odnosno protiv njih je obustavljen postupak zbog odustanka ovlaštenog tužitelja od kaznenog progona, na osnovi čega je donesena odbijajuća presuda.⁷⁷ Kako se djelo iz čl. 262. st. 1. KZ-a progoni po prijedlogu oštećenika (čl. 262. st. 4. KZ-a), to oni raspolažu s tijekom kaznenog progona i izravno utječu na tijek kaznenog postupka, slijedom čega državni odvjetnik mora odustati od podi-

⁷⁷ OksZg broj: 746/2017-23 od 27. veljače 2018.

gnute optužnice ako prijedlog bude povučen.⁷⁸ Dvije odrasle osobe koje su optužene tijekom promatranog razdoblja i obuhvaćene istraživanjem naknadno su tijekom 2019. godine proglašene krivima⁷⁹ zbog počinjenja kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 262. st. 1. KZ-a, ali presuda još nije pravomoćna.

Tablica 2.

OPTUŽENI I OSUĐENI PUNOLJETNI POČINITELJI ZA KAZNENO
DJELO IZ ČL. 262. KZ-a

Godina	Prijavljeni	Optuženi	%	Vrsta presude		
				Osuđujuća	Oslobađajuća	Odbijajuća
2013.	2	1	50 %	0	1	0
2014.	4	1	25 %	0	1	0
2015.	18	3	16,67 %	1	0	0
2016.	13	0	0 %	0	0	0
2017.	13	1	7,69 %	1	0	0
2018.	17	3	17,64 %	1	0	2
UKUPNO	67	9	13,43 %	3	2	2

8.4. Rezultati istraživanja

Kombiniranjem statističke metode s metodom deskriptivne analize utvrđeno je da državni odvjetnici drže kako je građanskopravna zaštita poslovne tajne dostatna, tako da je 76,12 % kaznenih prijava protiv poznatih počinitelja odbačeno, najčešće uz obrazloženje da prijavljeno djelo nije kazneno djelo. To pokazuje i relativno nekritičan odnos oštećenika, nositelja poslovne tajne, prema zaključku koja je količina nepravna potrebna za postojanje kaznenog djela. Dominira (68,66 %) osnovni oblik djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a, što pokazuje da nositelji poslovne tajne nisu skloni napuhivanju ekonomske vrijednosti odane tajne. Eksplikativnom analizom i statističkom metodom uočen je iznimno malen broj optužbi te posljedično malen broj pravomoćnih presuda nadležnih kaznenih sudova, od čega trećina osuđujućih (33,33 %). Malen broj optuženih i osuđenih počinitelja pokazuje da osnovni motiv podnositelja kaznene prijave nije sankcioniranje, nego naknada štete zbog povrede poslovne tajne. Objektivniji je problem pritom progon po prijedlogu oštećenika. Povlačenje prijedlo-

⁷⁸ Arg. iz čl. 2. st. 2. al. 3.-4. ZKP-a u vezi s čl. 38. st. 1. ZKP-a i čl. 452. t. 2. ZKP-a.

⁷⁹ OsSt broj: K-813/2016 od 10. srpnja 2019.

ga mijenja procesnu situaciju i državno odvjetništvo mora odustati od optužbe. Presude kojima sud izdaje kazneni nalog pokazale su problem tumačenja pojma poslovne tajne u praksi jer nije obrazloženo kakvu točno ekonomsku ili komercijalnu vrijednost imaju podaci o operacijskom protokolu pacijenta. Upitna je ekonomska vrijednost navedene poslovne tajne, koja se utvrđuje u građanskom parničnom postupku. Olakšano dokazivanje djela razvidno nije misao vodilja zakonodavca prilikom normiranja, usprkos neupitnoj činjenici postojanja javnog interesa za kazneni progon.

9. ZAKLJUČAK

Dvojbeno je pitanje zaštite prava i interesa nositelja poslovne tajne kroz kazneni postupak i korištenjem kaznene represije kad se zna da istovremeno egzistira odgovarajuća zaštita mehanizmima građanskog prava. Kaznenopravna zaštita uvjetovana je blanketnom dispozicijom djela i postojanjem posebne norme koja definira sadržaj konkretne poslovne tajne dokazujući njeno postojanje i potrebu primjene represije kao sredstva zaštite od ugrožavanja tajne. Za osnovni oblik kaznenog djela iz čl. 262. st. 1. KZ-a nije moguća primjena općeg pravila o kažnjivosti pokušaja upravo zbog propisane kazne niti je zakonodavac *de lege lata* propisao iznimno, posebno kažnjavanje pokušaja. Pokušaj je moguć samo za kvalificirani oblik djela (čl. 262. st. 2. u vezi sa st. 1. istoga članka KZ-a i čl. 34. st. 1. KZ-a), ali pritom se javlja (prethodno) pitanje utvrđivanja tržišne vrijednosti kompromitirane poslovne tajne. Gospodarsko vještačenje radi utvrđivanja te činjenice, ukoliko o tome ne ovisi kvalifikacija kaznenog djela, u praksi se tretira kao odugovlačenje postupka i kazneni sud u pravilu upućuje oštećenika na parnicu radi naknade štete. Crpljenje podataka o komercijalnoj vrijednosti iz parničnog postupka pravno je upitno zbog nevezanosti kaznenog suda utvrđenjima građanskog suda. Istraživanjem je potvrđena prva hipoteza – da oštećenici prijavom kaznenog djela odavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne zapravo teže naknadi štete te od starta ne predlažu dokaze državnom odvjetništvu o kaznenom djelu koje prijavljuju, zbog čega dolazi do značajnog broja odbačaja kaznenih prijava. U osnovi je prvenstveno riječ o građanskom deliktu, a oštećenik, ukoliko nije dosuđen imovinskopравни zahtjev, činjenicom da je počinitelj kažnjen ne dobiva ništa, zbog čega oštećenici u kaznenom postupku povlače prijedloge za progon i dolazi do obustave postupka, o čemu svjedoči činjenica da samo trećina optuženih počinitelja bude osuđena. Potvrđena je tako i druga hipoteza – da oštećenici nisu previše zainteresirani za angažman kaznenog represivnog aparata i da im je primarni cilj kaznenog, jednako kao i građanskog parničnog postupka naknada štete.

Zaključno, nije opravdana paralelna zaštita pravnog dobra u vidu poslovne tajne mehanizmima kaznenog prava budući da građansko pravo svojim instrumentima pruža odgovarajući stupanj zaštite. Građanska je odgovornost pravno šira te postoji i kada nije utvrđena kaznenopravna odgovornost zbog povrede zaštićenog pravnog dobra. Oštećenici svoja prava efikasnije mogu realizirati u okviru građanskog parničnog postupka. Kazneni suci u pravilu upućuju oštećenika da imovinskopravni zahtjev ostvaruje u parnici, s razlikom od dosuđenog iznosa štete ili s cjelokupnim zahtjevom. Razlog tome jest uže određenje štete u kaznenopravnom smislu, uz pojavu inzistiranja oštećenika na značajno većoj odšteti od stvarne štete pričinjene počinjenjem kaznenog djela, uključujući i predmetno odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne.

LITERATURA

1. Bačić, Franjo, Krivično pravo: opći dio, Drugo izdanje, Informator, Zagreb, 1980.
2. Bačić, Franjo, Krivično pravo: opći dio, Četvrto izmijenjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1995.
3. Bačić, Franjo, Šeparović, Zvonimir, Krivično pravo: posebni dio, Peto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Informator, Zagreb, 1997.
4. Bačić, Franjo, Pavlović, Šime, Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004.
5. Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak I.: Dioničko društvo, Peto, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2010.
6. Creifelds, Carl, Rechtswörterbuch, 23. Auflage, C. H. Beck, München, 2019.
7. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilogi, Treće dotiskano izdanje, Organizator, Zagreb, 2006.
8. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima, Sedmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2018.
9. Dragičević Prtenjača, Marta: Sporedna novčana kazna u hrvatskom kaznenom pravu i praksi – s posebnim osvrtom na njezino izricanje u postupcima koji su vođeni za kazneno djelo primanja mita, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 23, broj 1/2016, str. 59-92.
10. Fischer, Thomas, Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen, 65. Auflage, Verlag C. H. Beck oHG, München, 2018.
11. Glavina, Dominik; Dragičević Prtenjača, Marta: Kazneno djelo utaje poreza kao oblik porezne evazije s posebnim osvrtom na poslovanje preko poreznih utočišta, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IX, 1/2018, str. 175-208.
12. Gorenc, Vilim (ur.), Rječnik trgovačkog prava, Masmedia, Zagreb, 1997.
13. Horvatić, Željko, Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997.
14. Horvatić, Željko, Novoselec, Petar, Kazneno pravo (opći dio), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 1999.
15. Horvatić, Željko, (ur.), Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002.
16. Horvatić, Željko, Derenčinović, Davor, Cvitanović, Leo, Kazneno pravo, Opći dio 2: kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
17. Lauc, Zvonimir: Načelo vladavine prava u teoriji i praksi, Pravni vjesnik br. 3-4, god 32, 2016, str. 45-67.

18. Marinković Rački, Ana: Zaštita poslovnih tajni kao oblika intelektualnog vlasništva, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 2, 765-797 (2019).
19. Maršavelski, Aleksandar, Juras, Damir: Kriitička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 529-559.
20. Moslavac, Bruno: Iznimno (posebno) zakonsko propisivanje (normiranje) kažnjivosti pokušaja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, br. 3/2016 (121), str. 833-853.
21. Munivrana Vajda, Maja, Kaznena djela protiv privatnosti, u: Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Roksandić Vidlička, Sunčana, Kazneno pravo: posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
22. Novoselec, Petar, Opći dio kaznenog prava, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
23. Novoselec, Petar: Razgraničenje pripremnih radnji i pokušaja, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 29, br. 2, 721-759 (2008).
24. Omejec, Jasna, Banić, Slavica: Diferencijacija propisa i općih akata u budućoj praksi Ustavnog suda i Upravnog suda u povodu Zakona o upravnim sporovima (2010.), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 49, br. 2/2012, str. 309-324.
25. Pavlović, Šime: Razgraničenje pripremnih radnji i pokušaja prema novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 689-699.
26. Pavlović, Šime, Kazneni zakon, 3. izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2015.
27. Roksandić Vidlička, Sunčana, Kaznena djela protiv gospodarstva, u: Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Roksandić Vidlička, Sunčana, Kazneno pravo: posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
28. Roxin, Claus, Strafrecht Allgemeiner Teil, Band II, Besondere Erscheinungsformen der Straftat, Verlag C. H. Beck, München, 2003.
29. Roxin, Claus, Greco, Luis, Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen, Der Aufbau der Verbrechenslehre, 5. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2020.
30. Rožman, Krešimir (ur.), Detaljni komentar Zakona o radu – dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Rosip, Zagreb, 2017.
31. Učur, Marinko Đuro, Zlatović, Dragan, Moslavac, Bruno, Malenica, Ivan, Čupurdija, Milorad, Veliki komentar Zakona o radu, Libertin naklada, Rijeka, 2018.
32. Vouk, Valentin (ur.), Krivični zakon Republike Hrvatske, XIII. prošireno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1992.
33. Vuković, Mihajlo, Vuković, Đuro, Nomotehnika: znanost o izradi pravnih propisa, Informator, Zagreb, 1997.
34. Vukušić, Ivan: Teorijski aspekti razgraničenja pripremnih radnji i pokušaja prema novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012, str. 669-688.
35. Zlatović, Dragan, Nelojalna konkurencija: zaštita prava intelektualnog vlasništva od nepoštenog trgovanja, Libertin naklada, Rijeka, 2015.
36. Zlatović, Dragan, Malenica, Ivan, Novo hrvatsko radno pravo: ogledi iz radnog prava i pravne prakse, 2. izmijenjeno, prošireno i dopunjeno izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2016.

Summary

CRIMINAL LAW PROTECTION OF BUSINESS SECRETS

Entrepreneurial concealed information is partially protected by criminal law and does not rely on the civil law protection of business secrets. The criminal offence of disclosing and the unauthorised acquisition of a trade secret is an economic criminal offence, but the initiative to seek criminal protection is entirely left to the holder's free will.

The paper uses a descriptive analysis and statistical methods to determine the key elements of the criminal offence and the percentage of dismissed criminal charges, and an explicit analysis to clarify the modalities and stages of the offence, to determine whether the victims persist in criminal proceedings and whether they report the attempt of a criminal offence.

The results of the research show that the injured parties do not exaggerate in the assessment of the market or objective value of a trade secret that has become the object of a criminal offence, and that they predominantly file criminal charges for the basic form of the crime. In addition, perpetrators are reported solely for the completed offence and, relatively frequently, when the injured parties withdraw the motion for criminal prosecution, they prevent the final conclusion of criminal proceedings, which depends entirely on their attitude.

In conclusion, the criminal offence of revealing and the unauthorised acquisition of a trade secret do not constitute a significant share of the total number of economic crimes and, due to the fact that injured parties often give up the originally initiated criminal proceedings to protect the violated trade secret, criminal protection at the same time is not indispensable.

Keywords: parallel protection, business secret, completed offence, holder of a business secret, compensation of damages.